

2670

సమీక్ష

భిక్షయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

సంపాదకుడు: విద్యాన్ బుల్లసు సీతారామశాస్త్రి.

సంపుటము 11

రామకృష్ణాంధ్రవరము 16-5-1988 (1-6-1988)

సంచికలు 14, 15

— ఈ సంచికలో —

1. చిలకమర్తిచారి ప్రహసనాలు 1
2. “కవితాకళానిధి” డా. కరుణాశ్రీకి సన్మానం 5
3. సింహావలోకనోత్పలమాల 6
4. శతావధాని శ్రీ చెల్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రిగారి లేఖ-వార్ధకము 8
5. అభ్యుదయంలో శ్రీ కాట్రగడ్డ 10
6. బాపిరాజు సాహిత్యం : మనస్తత్వ విశ్లేషణ 12
7. వికగీతి (గీతమాల) 14

రాబోవు సంచికలో :- మృగ్యకటికంలో హాస్యం, “ఏ మనిషిని నేను” సమీక్ష, ఉద్యోగంలో శ్రీకృష్ణుడు, వీరభద్రాచలక సమీక్ష మొదలై నవి ఉంటాయి.

1, 16 తేదీలలో ప్రచురింపబడును.

చందా : సంవత్సరమునకు రూ. 12.00.

అర్ధసంవత్సరమునకు రూ. 6.50.

విషయము 60 పై.

★ స మా లో చ న ★

* జాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక *

సంపాదకుడు : విద్వాన్ బులుసు సీతారామకృష్ణ

Retired Telugu Lecturer, V. T. J. College, Rajahmundry.

చిలకమర్తివారి ప్రహసనాలు

- డాక్టర్ ఎల్. కె. మల్లేశ్వరరావు, ఎం.ఎ., పి.హెచ్.డి.,

పరిహాసప్రభావాలయిన సంభాషణలు అధికంగా కవి ప్రహసనం. భగవత్, తాపసు, కావ్యదులను గూర్చిన హాస్య సంభాషణలతో కూడినది, వర్ణితపురుషులతో కూడినది, వారి భావనూ ఆచారాలను యథాతథంగా ప్రదర్శించేది, విశిష్ట భావద్యోతకాలయిన కథాఖండాలు, నియతమైన గతికల ఇతివృత్తం కలది, కుద్రప్రహసనం అని అంటారు. ఇది ప్రహసనాల్లో మొదటి రకం. రెండవది సుశీర్షప్రహసనం. శిష్యా, చేటు, నపుంసక, విటు, ధూర్త, బంధులతో కూర్చు బడినది సుశీర్షప్రహసనం. తాళవ్యవహార శిష్టమయిన కార్త, దంభతూ, ధూర్తల క్రితవాదాలు ప్రహసనంలో ఉండాలని నాట్యకాస్త్రం నిశ్చయిస్తోంది.

పాశ్చాత్యుల సిద్ధాంతం ప్రకారం ప్రహసనం అన్నది తిక్కన తిరగతికి చెందిన 'హామెడీ'గా పరిగణించబడ్డది.

Force may be defined as exaggerated comedy, its problem is unlikely and absurd, its action ludicrous and one

sided, its manner entirely laughable అని వార్తాజ్ఞ నిర్వచనం కాగా ఎల్లార్నిస్ నికోల్ ప్రహసనం అక్షరాలను ఇలా పేర్కొన్నారు.

The main characteristics of force are the dependence in it of character and dialogue upon mere situation. This situation more over is of the most exaggerated and impossible kind depending upon the coarsest and mudest of improbable incongruities.

పై నిర్వచనాలకు అనుగుణించి ప్రాకృత క్రిమి విపశ్చికులు చెప్పిన ప్రహసన అక్షరాలను తనివెంటగా ప్రదీకరించవచ్చు. ప్రహసనంలో గంభీరమైన ఇతివృత్త నిర్మాణం, పాత్రబోధనలంటి అక్షరాల కన్న అయాపాత్రల కావ్యత, చేష్టల వికారాలకు చూపే శుభ్రమైన శ్రద్ధా వ్యం కలిగివుంటాయి. ఆ పాత్రలు కూడా ధూర్తపాత్రలు. లోకవ్యభావమయిన

ఆచారవ్యవహారాల ఇందులో ప్రతిబింబించబడతాయి అని ప్రాచ్యులభిప్రాయం. అయితే యథాతథంగా వుంటే ఆచార వ్యవహారాలన్న ఆతిశయోక్తల కే ప్రాధాన్యమని పాశ్చాత్యుల భిప్రాయం. మొత్తంమీద ధూర్తల వికారాలు, దంభమనస్వీకరమయిన లోకవ్యవహారం ముఖ్యం అన్న విషయంలో రెండు సిద్ధాంతాలు ఏకీభవిస్తున్నాయి. ఈ అక్షరాలను ప్రహసన రచనకు గల అవకాశాన్ని సమన్వయించి చూస్తే సమకాలిక సంఘం లోని చెడును తెలికి చూపి, పరిహాసించడం ద్వారా ఆ చెడును మార్చి వ్యక్తులలో నశ్యమైన రైతన మార్గదర్శకం కాగలిగింది ప్రహసనం అని అనవచ్చు. ఈ దృష్టితో చూస్తే తెలుగుసాహిత్యంలో ప్రహసన రచనలో ప్రధానతయైన పీఠకలింగం, చిలకమర్తి, పానుగంటి వారల ప్రహసనాలు తమ స్వేచ్ఛాను సెరచేర్చుకొని గలిగాయి అనడంలో అతిశయోక్తి లేదు.

పై రచయితల ద్వేయం సంఘసంస్కృతి రనే, అయినప్పటికీ వారివారి రచన

విధానంలో ఎంతో వైవిధ్యం కనిపిస్తుంది. ఓరేళిలెంకం పంతులుగారు తమ గంభీర సంస్కారాభివృద్ధిమానితీ దోహదంగా సర్వసాహిత్య ప్రక్రియల్ని మునుగొన్న వారు. అందువల్ల ఆయన ఒక్కొక్క వ్యక్తు అతితీవ్రమైన, నిశితమయిన, వైదిక్తిమయిన వ్యంగ్యధోరణి క్రవర్పించారు. ఆయన ప్రహసనాలు సంఘంలోని అవినీతిని ఎంత కిర్కొకంగా విమర్శిస్తాయో వాటిని పాటించి ఆడరించే వ్యక్తులను కూడా అంత నిశితంగాను విమర్శిస్తాయి. పానుగంటివారి ప్రహసనరచనలలో సంఘవిమర్శకంటే, వైదికమైన ఎత్తిచూపడంకంటే ఆయన అన్యాయాభివృద్ధి వ్యక్తుల విమర్శ ఎక్కువగా కనిపిస్తుంది. ఆ విమర్శకూడా అనిశితమూ, వ్యంగ్య ప్రధానమూ అయి అవతలివారి గుండ్రలో పుట్టుటపోటులా వుంటుంది. కాని చింతమర్రివారి ప్రహసనరచనలో అటువంటి వ్యక్తికూడమగ ముచ్చతయినా కనిపించదు. అయిన వెక్కిరించలలో, వేరొకానొకాలో అవతలివాడిని కించపరుస్తామన్న అభిప్రాయం ఏమాత్రమూ ఉండదు. అది అన్ని తరంగా హాస్యప్రధానంగా ఒక ఆప్తమిత్రుడు అవతలి మిత్రుడి తప్పుల్ని సోలనచేసే వద్దతిలోనే వుంటాయి. పైగా చింతమర్రివారు వ్యక్తుల కన్న వారు ప్రాతినిధ్యం వహించే సంఘదురాచారాలకు ఎక్కువ ప్రాధాన్యం చూపి వాటిని విమర్శిస్తారు. సంఘంలో అవాదం ఎక్కువగా ఉన్నతంభియూ, అవినీతి, వేళ్ళతోతర్కం, మిథ్యాగౌరవం, మోసంవంటి సారకాలిక సార్వజనిన సమస్యలనే ముఖ్యంగా స్వీకరించి ముద్దింపారు. చింతమర్రివారు కాట్టి చింతమర్రివారి ప్రహసనాలు ఆ ప్రక్రియనిర్వచనానికి అతి ఎక్కువీతంగా ఉంటాయి.

చింతమర్రివారు రాసిన ప్రహసనాలు అను రెండు భాగాలుగా చేయవచ్చు.

అయిన రాసిన మొత్తం ఎన్నడెప్పుడూ ప్రహసనాలలో అద్వింగా ప్రహసనాలుగా చేర్చినవగానవి కేవలం ఇరవై అయిదు మాత్రమే. ఇరవైవరకు గంభీరవాక్యములు. మిగిలినవి వ్యాసాన. వాస్తవానికి ఇవి ప్రహసనాలు అనిపించుకోవు. కేవలం ఇవి హాస్యప్రధానమైన వ్యాఖ్యలు మాత్రమే. ఉదాహరణకు సాధారణ సంవత్సర కంచాంగ శ్రవణము, వంటి వాటిని వ్యాఖ్యానాత్మకమయిన హాస్యప్రధానమయిన వ్యాసాలు అనవచ్చు. కేవలం హాస్యప్రధానమయిన వాటిని మినహాయితే, మిగిలిన ప్రహసనాలలో చింతమర్రివారు నిశితమయిన హాస్యాన్ని తీశేవించి, వ్యక్తులకు బాధ కలగజేసే అపహాస్యం చేయడం దృష్టిలో పెట్టుకున్నట్లు కనపడుతుంది. చాందినూచిద దాంభీకలమిద. అడంబరాంబ పోయేవారిమిద. మతం పేరుతో ఆస్తవ్యసంగా ప్రవర్తించేవారిమిద; అయిన నిశితమయిన విమర్శలు చేశారు.

చింతమర్రివారు రాసిన కేవలహాస్యత్మక ప్రహసనాలు స్వల్పమే అయితా కథాపండితానంలోను, సాత్రం మనోభావాల వ్యక్తీకరణంలోను వివిధ ప్రత్యేకతను సంతరించుకొన్నాయనటంలో సందేహం లేదు. ఇలాంటి శ్రద్ధ ప్రహసనాలు 'బధిరచతుర్ముఖ ప్రహసనం' ముఖ్యమైనది. అందులో కలుగుత చెవిటి వాళ్ళు ఒకళ్ళమోటులు ఒకరికి అర్థం కాకుండా చూట్టాడ దాన్ని ఎంతో సేద్యంగా పంతులుగారు చూపారు. చెవిటి శంకరపు అయనభార్య చెవిటి సింగమ్మ మొదల అలిగి తిరుగుతూ రానిచెట్టుడగ్గర కూర్చుంటే గంగమ్మ, నల్లసామి వస్తారు. ఈమధ్యనూ ఒకరికి అర్థంకాని విషయాలు మరొకరు చూట్టాడువంటూ పోతుంటే ఇందులో ముఖ్యం. ప్రహసనం చివరలో

సారాంశంలావు అనే బ్రాహ్మణుడు ప్రతీతీస్తాడు. 'దీరికిని అవుదూడ కాలు' నేను విగ్గుట్టలేదని శంకరపుకంటాడు. కాలం విగ్గినా దూడ మంచిదని, దానిని అయినవ దానమిస్తానంటే తిరుగలేమని నల్లసామి వాపోవడం చూచి సారాంశంలావు వారిద్దరికీ మంచిమాటలు చెప్పి కంటివేసి ఆ దూడను శిశువారిస్తాడు. "భూలో నారకుడని వచ్చిన సేతురానే వచ్చింది. నాకు వచ్చిన పేరు చచ్చివా బాబు. వాళ్ళంటు. బిళ్ళంటు. మడిచెట్టి వీరైతే కొట్టుకులాడు. పోగా, వీదోవిధంగా నాకగుడబ్బలు చేసుకోవడమే బ్రహ్మాత్మ" అని సారాంశంలావు స్వగతగా చెప్పినానే మాటలతోనే పాతర్వలొచ్చాన్ని చూపి ఆ మాటలతోనే పాత్రమీ అపహాస్యం చేశారు కంటులుగారు.

'గయ్యూరి గంగమ్మ ప్రహసనం'లో గయ్యూరి భార్యతో ఆమాయికుడియిన తర్తపడే ప్లాలు. ఆ గయ్యూరి తన మోటులు చెల్లించుకోవడానికి చేసే అహూయిత్యపు పనులు వర్ణించబడ్డాయి ఎన్నాళ్ళకో కనిపించిన స్నేహితుడి ఇంటికి తినుకొనికన్న తన భర్తలేవండా చూచి ఆ స్నేహితునితో అరిచిని అమ్మవారికి బలి ఇవ్వడానికే ఇంటికి అత్యాయంగా ఆహ్వానించాడని ఆమె చెప్తుంది. ఆ మాటలు నమ్మి ఆ స్నేహితుడు తన దిగజేసేదా సారీపోతాడు కాని భర్తతో మాత్రం తాను పూజచేసుకునే బాత్రా అను అడిగాడని, ఎవ్వనంటే పోవవచ్చి తర్కినాయాడని కల్పించి చెప్తూ భర్త ఆ బాత్రాలను తినుకొని స్నేహితుడికి ఇవ్వడానికి పరుగెత్తుతాడు. అందువలన దానికే తప్పువాడని భయంపడి ఆస్నేహితుడు అరిచికి అందమందాపరుగెత్తుతాడు. గంగమ్మ గయ్యూరితనంకో రెండు ముఖాలు చూపారు చింతమర్రి. ఒకటి

స్నేహితుడికి భోజనం పెట్టడండా పంపడం. రెండోది తన భర్తదగ్గర ఆమాయి కత్వం ప్రదర్శించడం.

‘జనాభా నాటకము’ చింతమర్రి రావీశ ప్రహసనాలన్నిటిలోనూ పెద్దది. దేశంలో జనాభా లెక్కలు రాయడం ప్రారంభించిన తొలివార్యులలో ఇంటింటికి తిరిగి ఎన్నామరులేట్ల పడే పాట్లు ఇందులో వివరంగా వర్ణించబడ్డాయి. ఈ నాటకంలో వివిధ వర్తకులయిన వారి వారి వెర్రి మతవిశ్వాసాలను కూడా మెత్తగా విమర్శిస్తారు చింతమర్రి. తిరుచ్చిసంబి అయ్యవార్లను గురించి రావీశప్రభు అయిన బ్రాహ్మణుడు అని రాస్తే అయ్య వార్లకు కోపంవచ్చి, పదిమందిని వీలించి, ‘యోకారా సేతు బ్రాహ్మణులు’ అంటాడు. ‘శ్రీవైష్ణవుడు అని రాయాంటాడు.

‘శేర్ల రామకపోయిన మూడోవారే వీల్ల చనిపోయిందనీ’ శేర్ల రామకపోకడమే ఆమెచావును కారణమనీ ఎన్నామరులేటరున ఒక ముసలమ్మ తిడుతుంది. భోగము రంగసాని ఇంటిలో కనిపించిన తిరువతని గురించి రామకపో ఎన్నామరులేటరున తిడుతది బలిమోలటమూ, భంగ పడటమూ చూడటంలో రాత్రిపూట సానికొంపలో దూరే పెద్ద మనుషుల చేష్టలను దుయ్యబట్టారు పంతులుగారు.

రహీంఖాన్ అనే ఎన్నామరులేటరు బొట్టులేని వీల్లను చూచి, భర్తచేరు అడిగితే ‘ఆమె విధవ’ అని చెప్పి పక్కనకు వెళ్ళుతామన్న ముసలమ్మ ఏడుస్తుంది. అక్కడే తిలారా స్వామిచేసే వస్తున్న ఒకాదిద మొగం మీద బొట్టు తీకపోవడం చూచి ‘ఈమె కూడా విధవ’ అని అడుగుతాడు రహీంఖాన్. ఈవిధంగా పరస్పరవిరుద్ధమైన ఆచారాలన్న వ్యత్యతలు తటస్థపడితే

రాగల హాస్యగన్నీచేకాలను సృష్టించారు పంతులుగారు.

ఈ హాస్యాత్మకమయిన ప్రహసనాలకు మినహాయిస్తే మిగిలినవన్నీ విమర్శనాత్మకాలుగానే చెప్పవచ్చు. ఈవిమర్శలన్నీ సంఘంలోని మతాచారాలను గురించి మిథ్యాగౌరవం గురించి, సంఘంలో జరుగుతున్న అసంజనమైన వివాహాలను గురించి అందుకల్ల ఉత్పన్నమౌతున్న సమస్యలను గురించి చేయబడ్డాయి. ‘వరదక్షిణ ప్రహసనం’లోని కటు విమర్శ మొదలకొని ‘బలవంత బ్రాహ్మణార్థం’ వంటి మన్నితమయిన విమర్శవరకూ అన్నిరకాల విమర్శనూ పంతులుగారు ఉపయోగించారు.

బ్రాహ్మణుల ఆచార వ్యవహారాలు పూర్వకాలపు నియమనిష్ఠలకు ఎంత దూరంగా ఉన్నాయో చూపుతూ పంతులుగారు ఎన్నో ప్రహసనాలు రాశారు. అందులోనూ ముఖ్యంగా బ్రాహ్మణులు క్రాంతా విషయంలో చేసే అవకతవక పనులను ఎంతగానో పరిహసించారు. ‘బలవంతపు బ్రాహ్మణార్థము’లో ఒక నియోగి ప్రభుత్వం తన తల్లి క్రాంత మన్న విషయమే జ్ఞాపకం లేదు. అయిననీ పురోహితుడు ఆ విషయం జ్ఞాపకం చేస్తే దానినిపోయే ఏ బ్రాహ్మణుణ్ణివా సరే తీసికొని రమ్మని పెట్టి వాటిని పావుతాడు. వాడు ఒక ఆవధానం చేసే ఒక కర్మిష్టిని తీసుకొని వస్తాడు. తాను అటువంటి బ్రాహ్మణార్థాలు చేయనని మొక్కుకున్నా వివక అయినను దెబరించి తీసుకొని వస్తాడు. ఆ బ్రాహ్మణుడు పురోహితుడి మెడలో యిట్టోపవీతం లేక పోవడం చూచి ఏమైందని అడుగుతాడు. పురోహితుడు తెల్లపోయి “ఎంత ప్రమాదం జరిగింది? రాత్రి నల్లమందు వాడికి డబ్బు లియ్యడండా వస్తుంటే

భోగం పోవీ తల్లి, మానలిమండ జంఝం పట్టుకుంటాని తెంపి వేసింది. ఆమూట నేను మరచేపోయినాను” అనుకొని లాఘవంతో ఈవిధంగా ప్రమాదాన్ని దాటుతాడు. “ఈ తద్దినం ఆ బ్రాహ్మణుడి తల్లికి కనుక అయ్య తల్లివానికి జంఝ మిక్కిలలేదు” అంటూ పైగా ఆ అవధాని మెడలోని జంఝాన్ని కూడా తీసి వేయమంటాడు.

‘అద్భుతక్రాంత ప్రహసనం’ ఒక రకంగా బలవంత బ్రాహ్మణార్థ ప్రహసనానికి పూరకం అని చెప్పవచ్చు. సదాశివుడి తండ్రిచనిపోతే వీడాలి కావలు మొట్టమొదట. అప్పుడు అతని మేనమామకు పూనకం వచ్చి అందులో సదాశివుడి తండ్రి తాను బలికివుండగా ఉన్నా కాఫీలు తనకు ఆలవాటనీ శిలోదక, తిలోదక, నానోదకాలకు బదులు ఉన్నా కాఫీ తో తర్పణలు విడువవలసిందంటాడు. దానికి పురోహితుడు ఉన్నా కాఫీ అలవాటమీద పెద్ద ఉపస్థానం ఇస్తాడు. కాఫీలు కాఫీకొట్టు వచ్చిన తర్వాతే కోగాలు ఎక్కువయ్యాయని వాపోతాడు. అయినా తండ్రి మేనమామల అజ్ఞ మేరకు సదాశివుడు ఉన్నా కాఫీలు పంచుతాననీ అదే క్రాంత మని అంటాడు. ఈవిధంగా కొన్ని మారులున్న అలవాట్లను, సద్దుబాలు మనస్తత్వాన్ని విమర్శించారు పంతులుగారు.

సంఘంలో దున్నీలి వ్యక్తులకుధ్యవ్వం చే ఆనూతు కారణ మన్న విషయాన్ని చింతమర్రి వారు ఎన్నో ప్రహసనాలతో తెలియచూర్చారు. బ్రాహ్మణులలో పరస్పరం వుండే వ్యతిరేకతలన్నీ గురించి ‘కనక కునక ప్రహసనం’లో అయిన అవహేళన చేశారు. ఎందరు తనను సందేహిస్తూవున్న సందర్భంలో రామకృష్ణి తనను గౌరవించడంలేదనీ

అతనికి బుద్ధిచెప్పాలని కాంక్షించిన కామ
కామ్యుని తనకు 'కళ కువక ప్రహస
నం'లో వ్యంగ్యంగా చిత్రీకరించబడ్డది.
తన కొడుకు కుక్కపాలు తాగాడనీ,
దానికి ప్రాయశ్చిత్తం చెప్పవలసిందనీ
అడిగిన రామకృష్ణి కాటాయన
కామ్యం చేయిచెప్పి, తాగినవాడి నాలుక
కొక్కితేయాలనీ లేక భాండాలును చెప్పి
వట్లు ఎర్రగా కాలిన ఇసుమంకృష్ణిలో
నాలుక కాల్చివేయవలసిందనీ భర్త
కామ్యుని క్రతనిధిగా కామకృష్ణి
కొట్టించాడు. రామదీక్షితులు ఎంత
జరియాలివా మిడు. చివరకు తన కొడుకు
కూడా కుక్కపాలు తాగినవారోకామ్య
జనా తెలిసినప్పుడు, చెప్పిన భర్తకున్నా
లన్నీ మరచి గండాయనప్పులితో అది
జాలినాడు నాలుగుగడియాలవేళ ఎనిమి
దేళ్ళ పిల్లవాడు నల్లకుక్కపాలు తాగి
నట్లయితే అది తప్పుకాదని ఉన్నదనీ,
దానికై బంగారుకుక్కను దానమయ
నకనవంటేదేదీ చెబుతాడు. ఈవిధంగా
తనదాకా వస్తే భర్తకామ్యుని తలెక్రిం
చుట కానమ్యనన్న లోకభర్తాన్ని అస
హ్యం చేస్తూనే వ్యక్తులలో తుర్వక్తి,
మిథ్యాగౌరవామీడ వుండే అభిమానం
తల్లి నాడు ఎంత నైచ్చానికయినా దిగ
జారగల రవి పోదావరణంగా చూపిం
చారు తంతులుగారు.

మిథ్యాగౌరవాలు, అందుకోసం కొం
డరు వ్యక్తులుండే తమనను 'చేకనచేమా
చితకమర్రి' వారు మాడు నాలుగు చక్కని
ప్రహసనాలు రాశారు. ఆత్మగౌరవ
ప్రహసనంలో ఇంటికి వస్తున్న పెద్ద
మనిషికోసం భోగరాశి తన కలిగి
ఉన్న చిన్న పక్కగదిలో వుండి
నాని మోట్లాడవద్దని కానిస్తాడు. కాని
తేనుబట్టి తల్లి బయటకురాగా ఆమెను,
తండ్రిని చంటువారుగా పరిచయం

చేస్తాడు. తల్లికంట్రులు నిజం చెప్పటంతో
ఆత్మగౌరవంకోసం అడిగిన నాలుకంటితా
బయటపడుతుంది.

కుభానికీ, అకుభానికీ బోగంటేకా
లను పెట్టించాలనే నానిని విమర్శించ
డంతోకాటు చింతిమర్రి వరకట్నం
గురించికూడా ఎంతో నిశితంగా విమ
ర్శించాడు. అలాగే వృద్ధవివాహాలనుకూడా
తీవ్రంగా విమర్శించారు. 'వరకట్నం ప్రహ
సనం'లో ఉన్నంత విమర్శ మరే ఇతర
ప్రహసనంలోనూ లేదు. ఈ ప్రహస
నంలో రాఘవరావు అనే లిండి తన
కొడుకునకు బంగారంలా వుండే అమ్మాయిని
సంగీతం పాడే అమ్మాయిని కాదని
కట్నం ఎక్కువగా ఇస్తానని తనకున్న
ఉన్న పిల్లను నిశ్చయం చేస్తాడు. తాను
మొగుడిలో కట్నాలుకూడ దని గాం
తెల్లి అరచినవాడే కాని ముసలితల్లి,
జీవితకాలం భార్య పట్టుపడుతున్నా
రనీ తాను వాళ్ళను కాదనలేననీ అడ
చెప్పి కట్నాలు కొరకాదు నా ఉపా
యాలు విన్న తులోపాడుకు "దూరు
చెప్పిందిచాలా నానున్నకండి. ఇదితోలు
వ్యాపారం వంటిది. చచ్చిన జంతువుల
తోళ్ళతో వ్యాపారం చేసేవాళ్ళు కొం
డరు, బ్రతికిన తోళ్ళతో వ్యాపారం చేసే
వాళ్ళు కొండరు" అంటాడు. ఒకవంక
తామ పెద్దమనిష్యులమని తమ కీలు
వంటి పక్షులు సచ్చకుని ఉపహ్లాదనూనే
చాటుగా ఇటువంటి పక్షులు చేసే మను
ష్యులకు ఈ ప్రహసనం ద్వారా మంచి
బుద్ధిచెప్పారు తంతులుగారు.

చితకమర్రి వారు అవహసించిన విష
యాల్లో ఓట్లకోసం ఎన్నెన్నో నిలబడిన
ఆధ్యర్థులుండే పొట్టు, ఓటు వేసినవారి
చేసే అన్యాయాలకూడా విమర్శచేసినది.
'ఓట్లకై తిరుగుట' అన్న ప్రహసనంలోను
అమధర్మరాశి కనేరే అన్న ప్రహసనం

లోనూ ఈ విషయాలను చితకమర్రి వారు
ఎత్తి చూపారు.

బ్రతుకు తెలుపుకోసం మనుష్యులుచేసే
చాలాకాల మోసాలను తంతులుగారు
జుయ్యబట్టారు. ఇద్దరు హోటలు వ్యక్తులు
ఒకరిమీద ఒకరు పోటీపడి మోసాట
లుకు రమ్యంపై మోసాటలుకు రమ్యుని
పిలిచి, చివరికి ఆ చచ్చినవ్యక్తి దబ్బులివ్వ
కుండా మీరు పిలిచాను కనుక వచ్చానని
పెప్పిపోతుంటే 'మూడు చెబులాడుకున్నం
దుతి తిగిన కాస్తీ జరిగిం' దనుకుంటూ రా
యజమానులు 'చింత విండు' అన్నప్రహ
సనంలో.

కలియంగ నారదుడని బిరుదు పొందిన
వరసెంహ భారతి అనే స్వామివాచకు
వరదరాజు ఇంటిలో ఆ భార్య భర్తల
ఆమోయకళ్ళు ఆ భారంగా వారిద్దరికీ
తగవులపెట్టి, ఆస్తి అంతా తన పేర
రాయించుకోవడం చూపబడింది. 'దంధ
సన్నాధిపి' ప్రహసనంలో భార్యజన్మలో
ఆమె భర్త ఉత్పన్నుడనీ, కావాలంటే
ఆ రాత్రి నాకీ చూడమని భార్యకు,
భార్య గతజన్మలో కుక్కఅనీ అందుకే
ప్రతిరాత్రి అతని శరీరం నాకేమీ వుం
టుంది; కావాలంటే రాత్రి చూచు
కొమ్మని భర్తకు చెబుతాడు. ఆ రాత్రి
భార్య భర్త లిద్దరూ పొట్టాడుకొని ఆస్తి
సన్నాధిపి పేర రాయగా లిద్దరూ సన్నాధి
పి మోసాడుతాడు.

చితకమర్రి వారి ప్రహసనాలు తన్నీ
పొంఘుకాక, సమస్తాత్మకాలు. ఆనాడు
తన చుట్టూ ఉన్న దురాచారాలను ఆక
చేకన చేయటానికే కాక, ఆవి తన్నీ
చక్కని వ్యాచూక భావతా రామ
బడి చితకమర్రి వారి స్వభావాత్మక క్తి
తార్కాణాలుగా మెలగించుకున్నాయి.

“కవిత్వకళానిధి” డా. కరుణాశ్రీకి సన్మానం

—డా. అచార్య భావక్

విభవ ఉగాది (18.2.1988) నాడు స్థానిక సాహితీమిత్ర సమాఖ్య ‘విజయ భావన’ తన తృతీయ వార్షికోత్సవ సందర్భంగా ‘కవిత్వకళానిధి’ డా|| జంధ్యాల పాపయ్యకాశ్రీ (కరుణాశ్రీ)ని ఘనంగా సన్మానించింది. జిల్లా సాంస్కృతిక వ్యవహారమండలి తరఫున జిల్లాశిల్పకర్త శ్రీ ఎం.వి.ఎన్. ప్రసాద్ కరుణాశ్రీని నూతన బస్త్రాలతో, టెలు మెంటోతో సన్మానించారు. ఆంధ్రప్రభ-ఇండియన్ ఎక్స్ప్రెస్ ఉద్యోగిబృందంతరపున శ్రీ వి.ఎన్ ఎస్. ప్రసాద్ కరుణాశ్రీకి అర్చన-తెయ్యిమాట పడవార్య నగదు బహూకరించారు. సంస్థ ప్రధానకార్యదర్శి డా|| ఎ. గోపాలరావు తాను రచించిన ‘మనర్లశ్రీ’ నామాంకిత సన్మాన పత్రం సమర్పించారు. ఇతర సాహితీ సాంస్కృతిక సంస్థలు, పురప్రముఖులు కరుణాశ్రీని ఘనంగా సత్కరించారు. ఈ సన్మానకార్యక్రమ సంస్థ గౌరవాధ్యక్షులు శ్రీ మౌర్య వెంకటకాశ్రీ, అధ్యక్షత వహించారు.

డా|| కరుణాశ్రీ తనవ జరిగిన సన్మానానికి మిక్కిలి సంతృప్తి చెలిచుచి, తన కృతజ్ఞతలు తెలియజేశారు. ఈ సందర్భంగా ప్రసంగిస్తూ డా|| కరుణాశ్రీ పద్యకవిత్వం చాలా విశిష్టమైనదని, ఎన్నియుగాలైనా అది సజీవంగానే కొనసాగుతూనే వుంటుందని తమ అభిప్రాయాన్ని తెలియచారు. అందమైన భావాల్ని అందంగా చెప్పటం కవులు అంతరహాసాని అయిన మూలం. ఆనందోపదేశాత్మకంగా, సమాజాన్ని ఉత్తేజపరిచి, అభ్యుదయార్థంలో నడిపించే విధంగా రచనలు ఉండాలని

ఆయన రచయితలకు విజ్ఞప్తి చేశారు. ఏ భాషాసాహిత్యాలకు లేని ప్రక్రియాత్మకవిధ్యం, యతిప్రాసల సౌగంధ్యమన తెలుగుభాషకు ప్రదేటం గర్వింపదగిన విషయమనీ, తెలుగుభాషాసాహిత్యాల జగతి విగిరితగిలిపోకుండా కాపాడుకోవలసిన బాధ్యత తెలుగుకవులపై వుందని ఆయన మూలించారు. తెలుగుభాష చంటి తీయడం దునులేదనీ, తెలుగు కవులవంటి ఘనాలు లేరనీ, తెలుగుకవి సాధుజనకల్పనల అని తన సువాణికవిత్వాదారణలో తెలుగు భాషాసాహిత్యాల ప్రాశస్త్యాన్ని వివరించారు. మనం నిత్యం సుభాషణల్లో పరిమితమౌతే సామెతలు, పొడుపుకథలు తెలుగుభాషకు ఒక ప్రత్యేకమైన సొంపు కలిగిస్తాయనీ, ఇద్దరు తెలుగువాళ్ళు కలుసుకున్నప్పుడు తెలుగులోనే మాట్లాడుకునే కోణ వచ్చినప్పుడు, నిజంగా ఆనాడు ‘ఉగాది’ మనకు వచ్చినట్లుగా అనందించాలని డా|| కరుణాశ్రీ అభిప్రాయపడ్డారు.

బుద్ధభగవానుని అహింసా సిద్ధాంతాన్ని గర్వించినవారి అచరించి, ప్రపంచకాలిసాధనకు తోడ్పడాలనే పుణ్యకంఠో తాను ‘కరుణాశ్రీ’ కావ్యాన్ని రచించినట్లు ఆయన తెలిపారు. అలాగే పరిపాలనలో ఉన్న వారికి భావాన్ని నెలకొల్పాలనే యెత్తుతో ‘విజయశ్రీ’ కావ్యాన్ని రచించటం జరిగిందని ఆయన అన్నారు. ఈవాటిబాటలే చేపటి పురులు కనుక నాటి క్రమశిక్షణ, సత్వనర్తన, సత్యోధన కలిగింది, అలాగే తల్లిదండ్రులపై గౌరవం, దైవభక్తి, దేశభక్తి, పౌడరశ్రీమ, సమైక్యభవన

మొన్ననీ ముగ్ధులకు అలవాటుచేయటం కోసమే గుర్రమైన భాషలో, ముగ్ధులమైన శైలిలో ‘తెలుగుబాట’ కథాన్ని బాలలకోసానికే కానుకగా అందించినట్లు తెలియజేశారు.

డా|| కరుణాశ్రీ తన ‘ఉదయశ్రీ’ స్వర్ణోత్సవం జరుపుకున్నా; ‘కరుణాశ్రీ’; ‘విజయశ్రీ’ రజతోత్సవాలు జరుపుకున్నా; ‘తెలుగుబాట’ కవికం అక్షలాది ప్రతులు అమ్ముడుపోయినా అది తెలుగు సాహితీరసజ్ఞుల సహృదయాలే అనీ, తాను వారి కృపయా కృతజ్ఞుడై వందలకొద్దని వెల్లడించారు. ఈసందర్భంగా, తన పుష్పవిలాసం; కంటివమారి; అద్వైతజ్ఞాని; సాంధ్యశ్రీ, అంబలి మొన్ననీ కవిత్వఖండీకలను ముగియిస్తూ మనోహరంగా గానం చేసి, విశేషప్రశస్తి ప్రచారాలు కల్పించిన మధురగానకళాకవస్త్వి గంభీర కంఠధారితర యోగిష్ఠి, అయిన ‘ఘంటసాల’కు స్మరించుకుని ఆయనకు తన వివాళు లభించారు. అనాదినుంచి సాహితీవేత్తలను విశేషంగా అడరిస్తూ, ఘనంగా సన్మానిస్తున్న విద్యుత్తనగరిమైన విజయనగరంలో ఈనాడు ‘విజయభావన’ విభవవైభవంగా, అత్యంత ఆత్మీయతాను రాగాలతో తనకు సన్మానించిన ఈ ఘట్టం తన జీవితంలో మరపురానిదనీ, విజయనగర సాహితీరసజ్ఞుల అదరణీ మానాలను తన గుండెలో పదిలపరిచుకుని అనందంగా తిరిగి వస్తున్నట్లు ప్రకటించిన ప్రేక్షకశ్రోతిల కరతాళధ్వనుల మధ్య ప్రకటించారు.

నగరంలోని వివిధ పాఠశాలలకు చెందిన విద్యార్థినివిద్యార్థినులకు విజయభావన నిర్వహించిన సాహితీ సాంస్కృతిక బాటిలలో విజేతలైనవారికి డా|| కరుణాశ్రీ ప్రశంసాపత్రాలను, బహుమతులను అందజేసి, సంస్థను ప్రత్యేకంగా అభిషేకించి

చారు. విద్యార్థులకు ప్రోత్సహించే కార్యక్రమాలను చేపట్టేటట్లు విజయభావన పట్ట జిల్లా కలెక్టర్ శ్రీ ఎం.వి.ఎస్. ప్రసాద్ కూడ తన మార్గాన్ని వెలిబుచ్చారు. విజయభావన ప్రయోగించిన వాని కనుగొని 'విభవ' కూడా ఈ కథలో ఆవిష్కరించబడింది.

సభా ప్రారంభానికి ముందు శ్రీకావళం జిల్లా జన్మజాయతు పేటకు చెందిన ఉపాధ్యక్షులు శ్రీ శేరళ్ళ నారాయణ మూర్తి కుమారుడు యాచేళ్ళ చిరంజీవి విరజాణండ్ డా॥ కరుణాశ్రీ కవ్యాలను అవర్ణనంగా, సభాపీఠికనం లేకుండా చదివి, సభాసభులను అనంతాశ్రయంలో ముంచెత్తుడు. ఆ చిరంజీవికి డా॥ కరుణాశ్రీ తృప్తినిచ్చిన బహుళంబి, ఆశీర్వాదించి, 'తన ఆజ్ఞావాన్ని ప్రకటించాడు.

ఈ సభావసభా కార్యక్రమంలో శ్రీయోకులు పున్నమరాజు నాగేశ్వరరావు, శ్రీగంగం నారాయణరావు, ఎ.ఎల్. ప్రసాదరావు, పి. సత్యనారాయణ ప్రభృతులు ఆ భివం దన ప్రసంగాలు చేశారు. ఎన్నో సాహితీసంస్థలు తరచు వివిధ సాహిత్యకార్యక్రమాల జరుపుకుంటున్న విజయనగరంలో ఒక చక్కని 'నివేదిక'ను నిర్మించటంలో జిల్లా కలెక్టర్ అధికారికంగా సహకరించవలసిన అవసరం ఎంతో వాస్తవమైనది తన ప్రసంగంలో ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రతినిధి శ్రీ శ్రీగంగం నారాయణరావు విజ్ఞప్తి చేశారు. ఉత్సవాలలో పాల్గొన్న సాహితీ కీర్తన, పత్రికా ప్రతినిధులకు సంస్థ అధ్యక్షుడు డా॥ తారాభావన జ్ఞాపికలు బహుళంబించారు.

ఈ గాది ఉదయం ముగిసిన 2½ గంటల తర్వాత, కవయిత్రులతో విజయ భావన కవి సమ్మేళనం నిర్వహించింది. ప్రాంతీయ

సింహావలోకనోత్సవమాల - అడిదము సూరకవి

వేరంగ - సాహిత్యభావన కార్యవర్గ సభ

ఆంధ్రభాషాదైవ కృష్ణరాయల చేత గండ పెంచేరం - నయింతుకన్న - కుళ వేరలో పెద్దన్నగారు త్రాసిన ఉత్పత్తి మాలతో కులనూగ, గల డొక్కల మాలి కను, శ్రీ విశాఖంలో ఉత్తరాంధ్రలో తనకీర్తిని దళదళలా విజృంభింప చేసిన అడిదము సూరకవి, సింహావలోకనోత్సవ మాలిక అనే పేరుతో రచించేడు. సూరకవి రచించిన కవిజనరంజన ప్రబం

ధాన్ని గంటి సూర్యవారాయణ కాశ్రి, గారి సంపాదకత్వాన 1952 వ సంవత్సరంలో మద్రాసు రాష్ట్రమయ అంబ పంపెనీ వారు ప్రచురించేసి, విజయనగర సంస్థానాధీశ కవిశ్రీకృష్ణ శ్రీ భాగ రాజా నారాయణమూర్తిగారు 1952 లో ప్రచురితమైన కవిజన రంజనానికి పీఠిక వ్రాస్తూ, ఆ పీఠికలో ఈ మాలికను ఉటంకించేడు.

రజానాకాళాధికారి శ్రీ కె.వి.రామయ్య అధ్యక్షత వహించిన ఈ కార్యక్రమాన్ని జిల్లా పౌరసంబంధ అధికారి శ్రీ ఎస్. నారాయణరావు శ్రీకృతి తెలిపించి ప్రారంభించారు. గంటియూరు హిందూ కాలేజీ తెలుగు లెక్చరర్ డా॥ జంధ్యాల జయ కృష్ణరావుజీ (కరుణాశ్రీ కుమారుడు) ప్రారంభోపన్యాసం గావించారు. విజయ భావన నామపాఠశాలాన్ని విశేషకావ్య కంగా ఆయన వివరించి, స్వీయకవితా గావం చేశారు. ఈ కార్యక్రమంలో ఇంకా శ్రీయోకులు పి.వి.యస్.పాత్రో, శ్రీనివాస సత్యనారాయణ, మూలా చేరన్న కాశ్రి, కె.వి.సుబ్బయ్య ప్రభృతులు పాల్గొని స్వీయకవితలు చదివారు. కవిసమ్మేళనంలో పాల్గొన్న వారందరికీ, ఆంధ్రప్రదేశ్-ఇండియన్ ఎక్స్ ప్రెస్ తరఫున శ్రీ కె.బలరామ్ జ్ఞాపికలు బహుళంబించారు.

ఈ సందర్భంగా సాంస్కృతిక కార్యక్రమాల కూడా ప్రదర్శించబడినాయి. సంస్థ సహాయ కార్యదర్శి శ్రీ గంటి మురళీధర నిర్వహణలో జరిగిన ఈ కార్యక్రమాల్లో శ్రీ గాడపర్తి రాఘవ మహారాజుకర్ణ పీఠికా ప్రాధికారం

చేశారు. చిరంజీవులు విమల, అంజన, మురళీధర సృష్టి ప్రదర్శనలు గావించారు. ప్రాధాన్య క్యాష్ ఇండ్రజాత ప్రదర్శనతో ప్రేక్షకులను విశేషంగా ఆకర్షించారు.

లలిత సంగీత కార్యక్రమంలో శ్రీ యోకులు బి. ఆర్. వెంకటేశ, ఎల్. వి. రమణ లలితగీతాలు పాడారు వీరు పాడిన గీతాలలో ఎక్కువగా కరుణాశ్రీ గీతాలు ఉండటంతో బేచిత్వం బాగాపాటించబడిందని పలువురు ప్రకటించారు. ఈ కార్యక్రమంలో శ్రీ రమణమూర్తి తన లానై, శ్రీ మరలి మృదంగంపై, శ్రీ యోకులు వరదరాజుచార్యులు, కృష్ణ మూర్తి వయలికపై చక్కగా సహకరించి, కార్యక్రమాన్ని రక్తి కట్టించారు.

మహావీరులు దామరాజు జాగీరాజు, వీడపర్తి సూర్యకాంతం వేళ క్రిగి గీతాలతో ప్రార్థన చేయగా, ముఖ్య ఉపాధ్యక్షులు శ్రీ పి. మోహన్ స్వాగతం పలికారు. కార్యదర్శి శ్రీ పి.వి.యస్. సుబ్బారావువందన సమర్పణతో వార్షికోత్సవసభలు దిగ్విజయంగా ముగిసాయి.

జాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

మాలికలో ఆఖరు చరణాలలో...
 'శేంకటకృష్ణరాయ ధాత్రీవ కళాంక' మూర్తి విశులంప గణికవె మోవిచార మలో అని వుంది. మాలిక చదివిన తరువాత, ఎవరీ శేంకటకృష్ణరాయ ధాత్రీ పుడుకో అనే ప్రశ్న ఉత్పన్నమౌచింది. మారకవి, పెదవిజయరామ మహాకాళా, ఆనందగజపతి మహారాజా చిన విజయరామమహారాజాగార్ల కాలంలో అనగా 1720 నుంచి 1785 ప్రాంతంవరకు జీవించి ఉండి శ్రీ అడిదం రామరావు పంతులుగారు అడిదం మారకవి జీవితము అనే పుస్తకంలో వ్రాసేరు. ఈ శేంకటకృష్ణరాయ ధాత్రీశ్వరు డెడదో పోయి కోనడం గుమర్యగారియ్యారెండి అడిదం నారపువ మూరు 300 సంవత్సరాల కిందట కరిచేకం నిమిత్తం యజ్ఞ కృష్ణ దేవు, వల్లకృష్ణదేవు అనే మహారాజులు ఇనాంధ్రులు లిచ్చి నట్లు శ్రీ రామారావుగారు వ్రాసేరు.
 చెరువైమిడి పద్మాలో అడిదం తాను కవి, 'నల్లకృష్ణక్షమా నాయకాగ్రసరుం' డెట్ట కృష్ణశ్మయకరేంద్రు అచట గరణక ధర్మములు గల్పించి మానవ్యము దయచేసి రది యాపుడంటు మౌనం
 అని చెప్పెడు. ఈ మాలికలో చెప్పబడిన శేంకట కృష్ణరాయ ధాత్రీశ్వరు మీ జాతి అవుతాడేమో! ఈయన సింహాసనాధీశ్వరుడు కాకపోవడంచేతను, రాజవటులంలో కథ్యుడుమాత్రమే అనడంచేతను ఇతని గురించి లోకానికి ఎక్కువగా తెలియకపోవచ్చును. ఆ క్రరాంధ్రచరిత్రకు పంపింపించి యీ పాపీశ్వరకు మేన విశేషాన్ని పరిశోధనలు పత్రికాముఖాన వివరిస్తే పాపీశ్వరపావనంక కనువిప్పు కలుగుతుంది. ఈ మాలికలో శ్రావ్యభాగంలో తెనుగుక క్షరభాగంలో సంస్కృతం అనాచుచామికాభాగంలో కోభిస్తున్నాం.

సింహాసనాధీశ్వరస్వలమాల

పైవయి రంగులం గదికి
 పన్నుగు బోగళ్ళులమ్మవన్నెలెం
 పైవనువడ్డ కప్పుడుల
 కబ్బురమాకెర మాను మేలు వా
 ల్పాపుల ప్రాపులన్ నలపు
 కాపుచు నీటగుమాటలేటలన్
 దీవులు పుట్టనెట్టన బ
 రింబడిగా నెడఁజొక్కిచొక్కెత్తున్
 బూపచతుంగవం గదికి
 పోడిమి నేడు మిటరపుంగటూ
 రీ పస మిజువారు జగి
 రించెడి మిం చడరంగడంగి, మే
 లీ పని యంచునెంచి మది
 మెచ్చుగ మెచ్చగ నిచ్చవచ్చిన
 ట్లొపిన యంతపట్టు దిగి
 యాలోగ వాకెర యొప్పునెప్పులన్
 దాపని ముద్దుగుమ్మ గని
 తదయగదరపైడి ప్రాదిపెన్
 గోపురెడింగి చేయనల
 కోయిలకాళం చాయ నింపుసాం
 పై పానరన్ వలెన్ జవుల
 నంటినదంతట నాని విచ్చి కన్
 మోపిన చేతు టాతుని గ
 నుంగొననా సాగనెన తేటలన్
 దూతుడతించి పెంచడగు
 తోరపుగొట్టిగి పూలరాం రీ
 గై పానరన్ వలెన్ జవుల
 నందిన యమ్మరుచేయ దారిలో
 లై పవళించు మేడగది
 పందిరియడలి పట్టెనుంచనుం
 దా పని మున్ను బూటక పు
 టందము చిండగ నండక కైచే
 పాపి యొసుగు నీడెను ప
 నన్ నలపుల్ మొలపింపగా వలెన్
 దేవదేవ కిప్పగిది
 దెన్నెనరించెడువట్ల; సంస్కృతా
 టోపము కాపుచో నలిగ
 టుంబక ఝాంకరణాంక, కల్పన
 ల్లిపతెరిల్ల నోల్లనడ

గీన, నవీన సదాకపాయ మూ
 నోతల సత్సృభూత పురు
 చూతననభవ నిగరానీ
 జోపరిపున్న నివ్వరద
 మానమరింద యురీపరీత నుం
 తాప, మారాణుపూర పరి
 తస్సరజోక్తికాకంఘకధ్వని
 వ్యాపి గురాపగాంతర స
 మగ్రతమ్మగ్రహ నాయక వ్యపే
 డా పరిపీన చాతుతర
 సౌరభ సారతరాతి, భాగ్యరా
 డ్దా పతకంజత్రింజ నిక
 సత్కనకవృద్ధహంస సంసజా
 లాక, కలంప సమ్మిలిత
 లాశ్మకలకలమోనకాందికా
 నూపుర రత్నకంకణ వి
 నూత్న తరద్యులి రత్నకంకణ
 ప్రాపి ఘణంఘణిక్వణన
 రంజిత మంజూ యావశ్యలై
 భీ పరిగితార తర
 గీతవిమాతన జాతమాధురీ
 యాపనియావశీయములు
 యాధిగి నెక్కవలెన్ గవిత్వ వి
 ద్యాపటిమం బటించు, నను
 నంతటిచాపగ నెంచి నాదు పు
 జ్యోత్సవచయంబునన్ దిలిచి
 యున్నెని సర్వరసజ్ఞా లెన్నజా
 పోపని వారు విన్నదన
 మొండగ సన్నిధియందుజేర్చు వృ
 ధ్వకలి విష్ణుమూర్తి యన
 ధీరక కర్ణవీరిన్ సైపుదా
 కాపరిపూర్ణ కీర్తి యన
 జాలిన శేంకటకృష్ణరాయ ధా
 త్రీవకళాంకమూర్తి
 విశులంకగణికవె మోవిచారమున్.

అముద్రితగ్రంథ చింతామణిలో యీ
 మాలిక అడిదం మూరిన విరచిత మని
 ప్రకటించబడినట్లు భాగరాజావారి వీరి
 కిలో వుంది.

శతావధాని శ్రీ చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రిగారి లేఖ - వార్తకము

శతావధాని శ్రీ చెళ్లపిళ్ల వేంకట శాస్త్రిగారి దగ్గర వామిశ్రులు బెజవాడ లోని కురుసేద కాంగ్రెసు వాయుకులైన జాక్షరు ఘంటసాల పీతారామశర్మగారు చిన్నిపూజు మదిలిపట్టణంలో ఉద్రవు తన్నారు శ్రీ శాస్త్రిగారు శర్మగారిని బికి తరుమగా విచ్చేసారు. శర్మగారు బారి వన్ను పరిషయం చేశారు. శ్రీ శాస్త్రిగారి స్వగ్రామం తూర్పుగోదావరి జిల్లాలోని కడియం. అది పీఠాత్మరం సంస్థానంలో చేరిన గ్రామం. శ్రీ శాస్త్రి గారు 1870 సం॥లో జన్మించి 1950 సం॥లో నిరంకుశులైనారు. పూర్వపు పీఠాత్మరం రాజా గంగాధరరామరావు గారు 1890 సం॥లో స్వర్ణపు తెనారు. వారి దగ్గర మా నిడకండ్రిగారైన డిగ వల్లి వేంకటశివరావుపంతులుగారు 1888-1879 వుద్ధి చాలాకాలము వివాహగా నున్నారు. శ్రీ శాస్త్రిగారు రాజాగారిని గురించి, మా పెదరిండ్రిగారిని గురించి తమ కథలు గాథలులో చాలా విశేషాలు వ్రాశారు. శ్రీ శాస్త్రిగారికి వామిశ్రు చాలా దయ కలిగినది. శాస్త్రిగారు చని పోయేముందు కొంతకాలము తమ వటుం బుడుతో బెజవాడలో బందరు రోడ్డుపైని డాక్టరు శ్రీనివాసగారు నిర్మించిన కొట్లలో కాత్తరిం వుండేవారు. అప్పుట్లో శేను, శర్మగారు, శ్రీ శివరామశాస్త్రిలు గారు ఇంకా వారి ఇతర శిష్యులు వారి తరఫునకి తరుమగా వెళ్ళేవారు. శ్రీ శాస్త్రిగారికి 1945, 46 ప్రాంతంలో ఒకమారు జబ్బు చేసి వెయ్యించినది. అప్పుడు వారు శర్మగారి కొక పెద్ద ఉత్త రము వ్రాశారు. అందులో వన్ను గురించి కూడా ఉన్నందువల్ల శర్మగారి వామిశ్రు వాసిచ్చారు. అందులో శ్రీ శాస్త్రిగారు

వార్తకమును గూర్చి ఆ రోగ్యమును గూర్చి రచించిన అపూర్వమైన విద్యా లున్నవి. అవిగాక నేను ప్రకటించిన వినుగుల పీఠాస్థానమయ్యగారి కాళియాత్ర చరిత్రను గూర్చి కూడా వారు పద్యాలు రచించారు. సమాలోచన పత్రాకా పోష కలు చదువగలందులకు వాని నిష్పడు ప్రకటిస్తున్నాను.

— డిగవల్లి వేంకట శివరావు

శ్రీమత్పరదేశికాద్వైతము:

శ్రీనివాసగారి,
బెజవాడ.

శ్రీరస్తు చి. డాక్టర్ శర్మకు ఆహ్వానము.

నేను ఈమధ్య నెలనాడు చాలా దూరం ప్రయాణించి తుదకు గవ్వ పూసం చేరక మళ్ళీ వెనక్కి మళ్ళీ యథా స్థానంలోనే వున్నాను.

అతిపూర్వము కళాన, శివరత్న ని

ర్యాణంబు సిద్ధించు స

త్పత్తి యోగింద్రులకేని దుర్లభముగా

ఋష్యగ్రామం చెప్పిరి

జీత పంచేంద్రియ లాసచేయు మృతికా

చేజెక్కి వక్రించె వి

స్మితమా వక్షిణమూర్తి ధైవవత్తు

వేర్మిగజేసి కామేశ్వరి!

‘అతిపూర్వము మరణం యోగివా మన

దుర్లభము’ అయిన జబ్బులో కొద్ది బద్ధు-

చూపు చలించుట కూడా కొంత తా

సింపించుట మరలినది.

తమ మక్షిణమూర్తిమించుటవై

నాదవ్యం దాగిరం

ధ్రువం శ్వేతనిల శేయమున్న ముదురం

వ్రాయుము వార్తకము

తమకారామము మీ వారిందులో

ధైర్యము కొల్పవు నెం

త మహావృత్తులు దీనికే జడినది

న్నా తల్లి కామేశ్వరి!

అయిన విషయముతో వద్యులుగా

ఆరోజులోనే వ్రాశాను. కలిసికొన్న

పూడు వినివీంతును. శ్రీయంతులు(డిగవల్లి)

శివరావుగారు వస్తూవున్నాను కాని

రాలేదు. అయిన తెప్పించుమన్న రికార్డు

తెప్పించినాను ఇంకనవల వారెంగినదే.

ఒక పర్యాయం వారితో ముఖాముఖిని

మోటలాడవలెను. ఈ జబ్బు నా పీడితము

చాలా మార్పు చేసినది. ముదిమి రెండవ

బాల్కనీలు మదితంబు’ అన్న పద్యానికి

ప్రథమపాదాంతరంగా నున్నాను. ప్రధా

నం నిస్సక్తుర, పారాంకం.

ఏ రోజు యంగము లేవనిక నలుపంగా

నేర్పాటుగా బుట్టినో

అయిన యంగము లాపనిక నలుపకే

మన్మథముతో అందులో

పార్యాయానముపథ్యము అను నీ

(మలయాళకథానములు)

ధ్వంద్వము నిర్జీవమై

వీయోద్యోగము మూసి (రజయము చేకా

యన్నమాట. ఈ రజయము సంగతి 20

రోజుల నాటిది) మీ దౌసురక

శిశింపు కామేశ్వరి!

ఇది నా ప్రస్తుతసితి. శివరావుగారితో

చెప్పగోరినాను. విలువలెంతో మీ రిరు

వురును రావలయును. ‘క్షిణక్షణములో

జనరాండ్రు ద్విత్తములో’ నా వాతకం ప్రతి

గ్రహానికి మర కాన్ని సూచిస్తుంది.

ఆ యోగం దీర్ఘాయువువల నూచకము.

నివృత్తియోజననీతిలో వచ్చిన దీర్ఘాయువు

నకు సంకపించవలసియుండదు. అయినా

భుక్తపలయోగిక తప్పదుకదా!

బ్రహ్మంశాసనగే నెందెను... కామేశ్వరి!

జాతీయ సాంస్కృతిక పత్రపత్రిక

జ్ఞానం బున్నది లేదు త్రాగడమున
కాయంబునం చెట్టుల
కానీ జీవితయాత్రసంబుట భవ
చ్యుత త్కటాక్ష పథ
శ్రీనిందారుటఁ జేసి యంత దనుకన్
జీవించితక హాయిగా
పై జాభారము నీవఁ దెట్టితి భరిం
పం బాడ కామేశ్వరీ!

బొత్తిగా వోపిక లేదు, దారణ యింకా
తగ్గలేదు, తగ్గనేలేదు, ఆహారం బొత్తిగా
చెళ్ళదు, అది తనిలోపము చాలా వుంది.

కలిలో అన్నగతంబులందు రమత్రో
కల్యాణి! నే నోటి కం
గిలి చూపించినదెన్నో యెఱుంగనే
కించిద్రసంచేదోలో
వలి దివ్యార్యుడఁ బాసి త్వద్విభు జన
ప్రారంభిస్తే కామన
దొంగం జేయచునుంటి లేవు నియమా
దులో తల్లి కామేశ్వరీ!

ఏదో యిలా వ్రాస్తూవుంటే చేద
స్రంగా యింకా వ్రాయ వలెననే
వుంటుంది.

రెండుమాడెళ్ళకుండి అన్నమనేది
బొత్తిగా ముట్టని నాకు ఈమధ్య చేసిన
జున్ను (అతిపారం) ' కొంత జిహ్వచాప
ల్యాన్ని కలిగించినది.

లోగడ స్థితి యిది :

మరసాధుం బురుష్టుఁ జేసి అమృత
ప్రాశస్త్య సార్వభౌమ
దురగ్జ్ఞుల జరిపించుకన్న నదియే
దో మాత్రంగా మోటి బర
బరసంబా నిటువంటి వృద్ధు నన్ను జే
నివకగ్గ గటాక్షించు నీ
కడులక ప్రొక్కదనాని కైకొనుటకన్
గంపించు కామేశ్వరీ!

(మామిడి పూరగాయత తప్ప ఏ నిమ్మ
దబ్బు, నారింజలేనా మీ యింటివద్ద నుం
దును నాన కొంచెంగా వీనివ్వరా వంప
గోరనాను) అయిది లోపం లేదు గాని
అన్ని పదార్థాలూ వగరు(వగరని వగరూ
రాదు) పీమాది రుచిలోకి మోలును.

నేను ఎన్నడూ స్నానం చేసలేదు.
ఇట్టి నాకు ఈమధ్య చేసిన జబ్బులో
అయిదారులోబాటు స్నానం లేదు. ఇంత
వఱకు కామేశ్వరం కొంత బాగానే బరి
గింది గాని భవిష్యత్తు గోచరించుట లేదు.

పోనీ శయ్యబయిండి ముప్పటివలెన
బొత్తమృతం చూచుచున
ధ్యానమృతం బచరించుచున మనుమలన్
లాలించుచున గాలమున్
జోసెట్టన్ గమనింప నందుకయినన్
బోనీ బలంబున్నదే
స్నానంబున బానరించు టన్నదియే య
జ్ఞంబాయె కామేశ్వరీ!

పరా : ఏదో చాలా వ్రాశాను, శివ
రావుగారిని కలుసుకోవాలనేదిభృధానం.
రెండవది నా జిహ్వచాపల్యాని జేస్తే నా
వుంటే పూరగాయలు యిక మూడవది
మనుమని గజ్జకురువులకు మందు. ఈ
వుత్తరిం యిన్నిటికీ సంబంధించి వుంది.
ఈ పత్రి మోవ సంహారాలు నా వార్ధ
క్యాన్ని బలపరుచును. ఇంతే. స్వస్తి.

—తం.కా. శతావధాని

వార్ధక్యమునుగూర్చి
మెరియొక పద్యము

జరరాఁబోగల దంబు నే నెదిగియొక
బర్పించలేదంత దు

స్తర మానందిత్రుదేని యేమి చెడియొక
దైవంబు నీపాత మా
దరువున నానెను, దీని సక్రమముగా
దాటంగ నే నేరు ప్తి
మరుతో సాగర మెట్టిదేని నుభ
గమ్యం బంబో కామేశ్వరీ!

ఏమగుల వీరాస్వామయ్యగారి
కాశీయాత్రను గూర్చి
శ్రీ శతావధాని చెళ్ళవీళ్ళ కంఠకావ్యైః
గాదు రచించిన పద్యాలు

వీరాస్వామియంగ నేమగుల ప
ద్విభాగిత వంశంబునన్
ధీరోదా త్రగుణోత్తరుండు, నీలవ
రిష్టంబు బర్పించి కా
వీరామేశ్వర ముఖ్యయాత్రలను సం
సేవించి యాశీషలోఁ
బారిత్రంబును వ్రాసెనయ్యది గజన్
సంతోష్యమొప్పురదినన్
(ఆయాత్రలో అని పాపాంతరం)
హీతులతోడను తనపురోహితులతోడ
భార్యతోడను వరివారజనులతోడ
నూర్వరసినారితోడను ధూర్వరసించు
సర్వై శేష్టంబుంత్రి యనవుయాత్ర ॥
ఏ దినమందు నెయ్యొడల
నెట్టి విశేషము బుప్పటిల్లెనో
యా దినమందు నయ్యవి ను
జోమహుఁదా నదివో త్రమఁడు ను
కావ్యతోడ సర్వమును
వాడుక భాష రిఖించిపెట్టె కా
నేదియు నీడ కావరత

మెంతయు సంతగతుయ్యి కాచిత్రైః
..తం.కా. శతావధాని
...(౦)...

అభ్యుదయవాదంలో శ్రీ కాట్రగడ్డ

—శ్రీ డి శ్రీరంగస్వామి

కాల్పనికత కవిత్వంలోని లేక భక్తి కవిత్వ డి ఖా గం. మానవతావాదయొక్క భజనాత్మక పరిణామాన్ని అభ్యుదయవాదము అంటారు. తెలుగుసాహిత్యంలో కవిత్వ శ్రుతిగా, ప్రబంధ, కాల్పనిక భజనపరిణామాల్లోనూ అభ్యుదయవాదం ఎంతో విస్తృతమైనది విస్తృతాత్మకమైనది. ఇతివృత్తంలోనూ, భావనలోనూ, శిష్యానూ, సంతకంలోనూ, సంవిధానకల్పంలోనూ, తాత్వికతలోనూ తూర్తిగా ప్రాత్రవాదులు తోడ్పడ్డారు.

అభ్యుదయం అన్న కల్పన! క్రమశిక్ష, శ్రుతిగ్రహణం అనే అర్థాలను సేతు స్త్రీకరించడం జరుగుతున్నది. అభ్యుదయవాద శూరత్వం చైతన్యవంతమైనది. ఈ అభ్యుదయవాదమనకు పునాదులు, వాస్తవికత, సుందరత, తాత్వికతం రూపంగా ఆధారపడి ఉంటాయి.

ఈ అభ్యుదయవాదమును ప్రాత్ర ఓరవడితో నాందిని పలికించినవాడు కిక్కిరి అని చెప్పుకోవచ్చును. ఎందుకంటే ఈయన రాసిన కవిత “అభ్యుదయం” ఖండికలో ‘అభ్యుదయం’ అనే పదమును ఎలా వాడాడో చూస్తే తెలుస్తుంది. ఈ కవిత వెలువరించిన కాలం 1987 ప్రాంతం.

“శ్రీ
ఈవాడే
ఈవాడే
జగముంతా చలిచిందే
సరసాతికి పరికర్తన

నవలేవన కుళసముదయం
అభ్యుదయం”

సాంప్రదాయక వాదవరంగా కాక అభ్యుదయపరంగా మొట్టమొదటగా వాదిన వాడు కిక్కిరి. ఆయన వారసత్వమును ఉటంకించుచు అభ్యుదయ పథంలో విశ్వాసాభస చేస్తున్నవాడు కిక్కి కాట్రగడ్డ. ఆయన అభ్యుదయవాదమును ఉపసాహించుకున్నవాడు కాబట్టే 1988 సం.లో ప్రత్యేకంగా ‘కిక్కిరి గుంపురణి’ ను తీసికొన్నాడు. అందుకే కిక్కిరి కవిత్వమును జీర్ణించుకొనినవాడు కావటం మూలమనే కిక్కిరిని గురించి కిక్కి కాట్రగడ్డగారు ఇలా అనగలిగారు.

“అస్థిరత్వ అశాగరికతకు
నాస్తికత్వ స్వస్తిపలికి
అభ్యుదయస్వాదిత
కవిత కాద్యుడయ్యె కిక్కిరి”

అని అంటూ అభ్యుదయవాద కవిత్వమునకు నాంది పలికిన కిక్కిరిని ప్రస్తుతించడం గమనించవలసిన విషయము.

కిక్కి కాట్రగడ్డగారు తమ కవిత్వంలో “శ్రవణం అభ్యుదయవాదాన్ని నాందించి ఊయకొనకుండా క్రమించి, ఆ క్రమంలో, అభ్యుదయపథంలో శ్రుతిగామనై పాగి పోయ్యటాడు, తరతరాలకు వారధిగా నిలుస్తాడు అంటాడు. ఎందమోతులలాంటి వాటి! అకపడకుండా దని పొచ్చరిస్తాడు.

“నింకడలే నట్టి నిధికి
మేమిట నుడికట్టలేము
కృత్రిమపువ్వుకా

వేళ్ళకు నిలబెట్టగలము
తయ్యేళ్ళకు వారధిగా”

అని వచ్చుకంటో వచ్చుకాకుండా వచ్చుకాడు.

ఏ పనిచేసినా. ఏ కృత్తితో ప్లేహం చేసినా మనకున్న మనిషిలా, నిక్కచ్చిగా, దృఢచిత్తంతో పనిచేసినప్పుడే ఆ ప్లేహం కాని, కృత్తియొక్క కృత్తిత్వం కాని నాలుగు కాలాలపాలు నిలదొక్కుకుంటుందని అంటాడు కిక్కి కాట్రగడ్డ శ్రవణం సాహిత్యపువనతోనే కాలం గడపక తోడినాపిశీ మిత్రుల సాహచర్యంలో తన సహచర్యమును గడుపుతూ భుజం భుజం కలుపుతూ ముందుకు నడుస్తున్నవాడు కిక్కి కాట్రగడ్డ.

“కలిమిచెలిమి లేక
కవిత చెలియ లేక
కదలదోయ నా బ్రతుకు
కన్నుకాణన్ననూ!”
“మనకులో కలుగుటకు
మాటపై నిలుచుటకు
మనిషాక్కడే చాలు
మందిలో నిండుగా”

అనడమే కాకుండా

“ప్రజాస్వామ్యపు పాకలోని
మధువుమత్తుల నాగరిక తోక్తుల
పొరలు కమ్మిన మౌనవత్సపు
వదలకుంటి యీడ్చి కేయగ
మౌనవకులూ! మేలుకొండి
మాషత నే మేలుకొండి”

క్రమింపకు తమ క్రమ అంతా ధార
పోసి వాటిమనెడిస్వమునకు తీసధారలు

అవుతున్నారని అనడమే కాకుండా ఆ క్రామికశక్తి జనజీవనమునకు దూరమై అని చెప్పడం వీరి ప్రత్యేకత. ఆ క్రామికుల జీవననే దేశము పౌరక్రామికముగా అభ్యుదయపథమున అడుగిడినప్పుడే ఆ దేశము అభ్యుదయములో పడునింది ప్రపంచదేశములలో పురోగామిగా పయనిస్తుంది. ఆ పురోగామి పథములో ఆ దేశముయొక్కయు, ఆ దేశములోని క్రామికులయొక్కయు శక్తిని గుర్తించి సప్యకు ఆ క్రామికచైతన్యం అధికారంలో దేశము పయనిస్తుంది అని అభ్యుదయ ఒరవడియందు చెప్పుతున్నా రిలా-

“శక్తిచంపన రక్తమంతా జనుల పరమని చాటితేరుము క్రమమే జీవన చలన మిక్కుము గుఱుకదేందుకు తరలివెక్కుము బడులు మోచి గుడలు మోచి బడుగునరపు మడులు మోచి అరుపు మోచి అడుగు మోచి అధికారమంతా నేడు మోచే !

అని చాటిచెప్పునప్పు నని ఘంటా పథంగా తీయన చెప్పుతున్నారని.

మన భారత దేశంలో కాకుండా, ప్రపంచవ్యవస్థలోనే తరతరాలుగా పెరిగి తలలు తీస్తూ మోరగడమోలకు భారత భూరతుత్తుకున్న బలియరాక్షసి ‘వలం’. వలరాక్షసిమనం ఎంతటి స్వార్థానికైనా, నీచానికైనా దిగజూపుకుంది. వలమత లోరాటాపై ధ్వజం ఏ అభ్యుదయ భావాల కలిగిన కవికైనా సహజము అయిన విషయమే.

వలమతచూడ్డాల్సిన రిరుగుబాటుకు ప్రదర్శిస్తూ ఈ మతిమోడ్లలో కొట్టుకు పోవడం అనేది మంచిది కాదు. మానవ సమాజంలో మానవులందరూ ఒకటే, హిందూ, ముస్లిం, క్రిస్టియన్ అంతా ఒకటే, అంటరానివారు ఆ తే వారు ఎవరూ లేరు అని అంటున్నారు.

“మంచియన్నది మాల అయితే నే మాలనే అగుదు ..” నన్న గురజాడ మహాకవిని గుర్తు తెస్తారు కీ క్రామగడ్డ గారు ఈ వాక్యాలతో.

“పురజనులలో మన్న పారిజనులు ఎవరురా ! పల్లెపీఠం బ్రతుకు పాఠాలు ఎవరురా ? విశ్వాన ఇను దేవలమురా పెద్దన్నా ? సంత్రాస సతీలించు గాలిమత మేమిరా చిన్నన్నా ?”

కీ క్రామగడ్డ లక్ష్మీనరసింహారావు గారు తన కవిత్వచేతనత్వములో అడుగడుగున అభ్యుదయపథమై ముందుకు నడుస్తాడు. అయిన తన ఇరవైమూడవ ఏటనే (1964 ప్రాంతం) ఇలా స్వాగతించాడు.

“వాలలుకట్టుకు వాలలుదున్నే కలలువట్టుకు.....దాన్నే రైతుల్లారా, రచయితల్లారా ముందున్నది, మీముందున్నది లోకం” అని. ఎందుకంటే తమ చూసే భావనలో, చూపులో ముందుచూపు ఉండాలి అని చెప్పడమేకాదు, మీరంతా గ్రహించండి అని కోరడంకూడా జరుగుతున్నది ఇందులో.

అభ్యుదయము, అభ్యుదయము అని అరచినంతమాత్రాన అభ్యుదయం పరుగెత్తుకొనిరాదు ఆ అభ్యుదయంకాకుండా అడ్డుకట్టలేసేందుకు ఎన్నోమంది ప్రయత్నిస్తుంటారు ఆ అభ్యుదయవాదులపై ధ్వజం ఎత్తుతాడు కీ క్రామగడ్డగారు. అయిన కిలంలోని వాడి నేటి ఇందులో మనకు స్పష్టంగా కనిపిస్తుంది.

“త్రజలైడ పంచేందుకు జీవగడ్డ చైతన్యం జాతిజనం పంచేందుకు క్రమజీవన ప్రాంగణం

చేయవేయ కలిపేందుకు వస్తున్నా వస్తున్నా ! వచ్చేస్తున్నా !! అ,తేకాదు.....

“కాంతిస్వర మవనిలో క్రగతిపాటు పాడేందుకు చింతలేని లోకాన త్రజలైడ మనలేందుకు నందెగంట మోగిస్తూ జంజోరా వేస్తున్నా జంజోరా వేస్తున్నా రండ్రా! రండి! రండి నమకాయే వనాని...”

అంటూ అభ్యుదయవాదీకవ మార్గం చేసి అహ్వనించడం కీ క్రామగడ్డతో తగింది.

“ఇలకోయిలొక్కటి నూనెవా కొటిగొంతుల భావ లొకటగు బహువ్రతేవితా లొకటగు”

భుజం, భుజం కలిపి ముందుకు నడిస్తే జన జీవితాలు సంతోషాతిరేకంతో పాగుతా యని అంటారు. అలాగే ఇను మృదయాలు ఒకటైతే ఎదురులే కని చెప్పుతారు.

“రెండుచేతులు కలిపినప్పుడు ఎంతచప్పుడు స్వనిస్తుందో రెండుమాటలు కలిపినప్పుడు ఎంతభావం ధ్వనిస్తుందో రెండువిధములు తెలిసినప్పుడు మాత్రప్రాణం జయిస్తుంది ఎండమావుల జీవితవ్యూహ ముఘనై నగిస్తుంది”

అభ్యుదయవిరాధిని కీ క్రామగడ్డ గారు నిర్దవ్యంగా మోగిస్తున్నారు. తీయన తేలిపవలం అభ్యుదయగుణాగ నలు మనసు ఆ సూడింపవేస్తాయి. అనడానికి సందేహం లేదు.

బాపిరాజు సాహిత్యం : మనస్తత్వ విశ్లేషణ

—డా వి. ఏమ్మప్ప

మనస్తత్వ శాస్త్రంలో విస్తృతమైన మార్పులకు కారణమైన సిగ్నల్ ప్రాంతాల్లో మనోవిశ్లేషణ సిద్ధాంతాల అధ్యయనం, అరాధ్యం. ఫ్రాయిడ్ అనే జర్మన్ శాస్త్రవేత్త ఈ మనోవిశ్లేషణకు మొట్టమొదటిసారిగా ప్రపంచానికి చాటి చెప్పాడు. మౌనానికి పరిణామాల కారణాన్ని కనుగొనుటయే మనోవిశ్లేషణ అని విశ్రుతంగా వివరించాడు ఫ్రాయిడ్.

తెలుగు సాహిత్యాన్ని బాపిరాజుగారి నవలలు, కథలు ముందుగానే చేశాయి. వీరి నవలలు, కథలు ఇటు సాహిత్యోపాసకులు, అటు సమాజంలోని ఎవరైనా ప్రామాణ్యమైన సంతరించుకున్నాయి. వీరు సాంఘిక చారిత్రాత్మక నవలలు వ్రాశారు. ప్రత్యేకంగా మనస్తత్వ విశ్లేషణ ప్రధానమైన నవలలు, కథలు వ్రాయకపోయినా, మనస్తత్వశాస్త్ర సిద్ధాంతాలను గురించి అవగాహన వీరి సాహిత్యంలో కనబడుతుంది. వీరి నవలల్లో, కథల్లో ప్రతీ కంక్రీటు మనస్తత్వాన్ని ప్రతిబింబిస్తుంది.

బాపిరాజుగారి మంచి నవలల్లో తుపాక్ ఒకటి. తుపాక్ నవలలో శ్రీనాథమూర్తి వలది, ప్రేమించి, ఆరాధించిన దేవత శత్రుత్వం వారాల్ తురణంతో తీవ్రమైన మౌనానికి సంక్షోభానికి గురిఅవుతాడు. మనశ్శాంతి కోసం తల్లిని

తోడు తీసుకొని కాశీయాత్ర బయలుదేరుతాడు. ఈ కాశీయాత్ర శ్రీనాథమూర్తికి ఆధ్యాత్మిక చింతన కాల, దేవుని వట్లకనిపి పెంచుతుంది. తన ప్రేమనీని తనకు కాకుండా చేసిన ధగవంతునిమీద కని పెంచుకుంటాడు శ్రీనాథమూర్తి. వీరినియమాలకు లిలోతూర్చి అక్రమ పద్ధతిలో స్త్రీవాంఛను తీర్చుకోవడమే మార్గమని అనుకుంటాడు శ్రీనాథమూర్తిలో నిదీడికృతమైన కామదాహమే ఈ యాత్రలో అతనిని అత్యవసరం ప్రోత్సహించిందని చెప్పవచ్చు.

కామనీడితుడైన శ్రీనాథమూర్తి ఒక నాడు భోగంవార్షి యింటికి వెళ్ళి దబ్బు యిచ్చి ఏం చెయ్యమంటానో వచ్చేస్తాడు. కాశీలోనే ఒక 'పండా' భార్య మనోవల్ శ్రీనాథమూర్తికి పరిచయం ఏర్పడుతుంది. కాని ఆమెతో కారేక సంబంధం పెట్టుకోడు. సుఖం రాధ వడుతుంది. శ్రీనాథమూర్తి కామానికి శత్రుత్వం స్ఫురి అద్దగోడ లేస్తుంది.

ఒక్కొక్కప్పుడు శ్రీనాథమూర్తి తనలోని కామాన్ని అణచుకోలేక కాశీయాత్ర చేస్తూ అంతమైన అతివల్ల మూర్తా మనశ్శాంతిగా సంతోషిస్తూ ఉండేవాడు. "ఎన్ని వస్త్రాలు ధరించిన జన్మనినెకా మనసులో విస్తృత చేసి తుపాక్ కన నిరసత్వానికి, పెళ్ళి కోడల కుంటూ ఉండేవాడు" మరియు తాను

కుట్టాం దగ్గర పొందివుండి అంతమైన, మంతరాంగుల సమాజ పొందర్యాన్ని తనివెలిరా చూచి మౌనానికి అనందం పొందేవాడు.

శ్రీనాథమూర్తిలో శత్రుత్వం స్ఫురితే, తన శత్రుం కోరే సుఖానికి మధ్య జరిగిన తీవ్రమైన సంఘర్షణను రచయిత 'తుపాక్' నవలలో ఎంతో అతిచక్కగా చిత్రీకరించాడు. శ్రీనాథమూర్తిలోని సుఖర్షణను 'బిడి' లోని భావాలకు, 'మూల' ఇన్ ద్వారా ఉత్పన్నమయ్యే భావాలకు మధ్య సంఘర్షణగా చెప్పకోవచ్చు. ఈ నవలలో మౌనానికి సంఘర్షణల్ని కాపిరాజుగారు అపురూపంగా చూపిస్తారు శ్రీనాథమూర్తి పాత్రచిత్రణే ఇందుకు చక్కని ఉదాహరణ.

"శ్రీనాథమూర్తి కథలో మనస్తత్వ శాస్త్రంలో చెప్పబడే అనేక విషయాల అన్వయం కనబడుతుంది. శ్రీనాథమూర్తి శత్రుత్వం ధరించిన అంగాల్ని, బాడీల్ని తన పెట్టెలో వుంచుకోవడమే కాదని మనస్సు పెట్టుకోవడమే *Fetishism* కు గాఢానికి తెస్తే, తనను తాను హింసించుకోనే ధోరణిలో శ్రీనాథమూర్తి దేవుళ్ళమీద పగ తీర్చుకోవాలనుకోవడం *Masochistic sabotage* ని, క్షాపకాని తెస్తుంది".

చేతులు సుమారు మంతరి శ్రీనాథమూర్తిని ప్రేమించి పెళ్ళిచేసుకోవాలని అనుకుంటుంది. పెళ్ళి అంటే ఆమెకు ఇష్టమండదు. అందుచేత తీర్థమిశ్రుతితో రేచిపోతుంది. ఆమెలో పామరపోయిన సూతన భారతీయత్వం అందుకు అంత

రించదు. తత్కారణంగా తీర్థమిత్రుణ్ణి మార్గమధ్యంలో నదిలోకి తన యింటికి వెళ్ళినా ప్రేమించిన శ్రీనాథమూర్తిని వివాహం చేసుకుంటుంది.

శ్వేచ్ఛాప్రణామ నిర్ధారానికి, సంప్రదాయానికి మధ్య జరిగిన సంఘర్షణను రచయిత చక్కగా చిత్రించారు. చివరకు బాపిరాజుగారు సంప్రదాయానికి ప్రాముఖ్యం ఇచ్చారు.

శ్రీనాథమూర్తి, 'శాకుంతలమూ' నుండే పాత్రల మనస్తత్వాన్ని లోతుగా తెలిచి తరచి పరిశీలించారు రచయిత.

అదే 'కాంతి' నవలలో కాంతి శ్రీ అపురూపపు సౌందర్యవతి. ఆమెకు పుణ్యపట్టమైనా వుండదు. మరెలా వివాహం, సంసారజీవితం వట్టి ఆస్తి వుండదు. చిన్నతనంనుంచీ కాంతి శ్రీ మనస్తత్వం అలాంటిది. "ఆమె అడ్డంపాటి నుండి నవ్వే ఎరుగదు. మహారా ఎన్ని విచిత్రాలైన అటవస్తువులు యిచ్చినా, ఆ కాలిలో ఏమీ మార్చునన్నది కాదు. చీనాంబరాలు కట్టి, ముద్దులాలికి బట్టలు ధరింపజేసికా, కాంతి శ్రీలో ఏమియు సమ్యాదము లేదు. ఆమెకు సగల ధరించానే యిచ్చు కాదు" ఇటువంటి మనస్తత్వంగల కాంతి శ్రీని బ్రహ్మాదత్తుడు తన ప్రేమలోకానికి దింపి అడవిమహిళగా తీర్చిదిద్దుతాడు. రచయిత ఈ నవలలో పాత్రల మనస్తత్వాన్ని చక్కగా చిత్రికరించారు.

'కారాయణరావు' నవల ప్రాయిత్ ప్రజాలోకకీ, వాస్తవికతకీ ఓరకంగా 'అభావప్రకరణం' అని అరికరావిశ్వం అభిప్రాయపడ్డాడు.

దీని సాంఘిక, చారిత్రాత్మక, కాల్పనిక కథలు వ్రాశాడు. దీని సృష్టిచింత

పాత్రల స్వభావం సమాజంలోని వ్యక్తుల మనస్తత్వానికి అద్దం పడుతోంది.

'భోగిరాయ' కథలో జ్యోత్సన ప్రేయోల్పాచార్యులకు స్త్రీలంటే చిన్న చూపు. కారికి విద్య నేర్పడం అతని నియమాంశ వ్యతిరేకం. నువ్వి యారిటి కాండ్లెక్కు భావాలు కలిగిన మనస్తత్వం జ్యోత్సన ప్రేయోల్పాచార్యులది. ఈ భావాన్ని కల్పారమో సంశ్చర ప్రేమతత్వంవ్వారా పటావలంబిస్తుంది.

'నరపతి' కథలో నరపతి మనస్తత్వం చిత్రమైంది. తాను పురుషుడననే అతని భావం నరపతికి ఉంటుంది. తాతగారిగా స్త్రీలంటే అనుభూయించుకుంటాడు. మైగా పెళ్ళిపూడా చేసుకోడు. చివరకు అండమై నుండరానిద్యారా నరపతిలో ఉన్న నువ్వియారిటి కాండ్లెక్కు భావాలు క్రమేపీ తగ్గడమే కాకుండా స్త్రీలపై ద్వేషంవాయి ప్రేమమూర్తిగా మారుతాడు.

'మెట్టు' కథలో మోచమ్మ తనకు అండం లేదని, దేబ్బులేదని, చదువుకోలేదని మోతులూనిక చెందినదాన నని ఇన్ ఫీరియారిటీ కాండ్లెక్కు లోనవుతుంది. ఆమె న్యూనతాభావంవ్వారా ప్రుంగి పోకుండా 'కాంపెన్సేటివ్ యాక్టివిటీ' అధికృతను తీసుకుంటుంది ఉన్నత విద్యల్ని అభ్యసించి, మోచమోంబ అని పేరు మార్చుకొని డా. రావును పెళ్ళి చేసుకొని తాను అమెరికానకి వెళ్ళి పని నాధిస్తుంది.

'కూలికానృత్యం' కథలో పద్మ ప్రేమ ప్రహ్లాదమూర్తిని ప్రేమిస్తుంది. ఆ విషయాన్ని బ్రాహ్మమూర్తిలో చెప్పడం

ఆమెకు నిగ్గు. ఆమె నిగ్గుకు కారణం ఇన్ ఫీరియారిటీ కాండ్లెక్కు. చివరకు పద్మ ప్రేమ మనోధైర్యంతో ఇన్ ఫీరియారిటీ కాండ్లెక్కు పోగొట్టుకొని బ్రహ్మమూర్తిలో 'నా మనసు మోక అర్పించుకొంటూ వ్వాడు' అని అంటుంది. ఈ విధంగా పద్మ ప్రేమ తనలోని న్యూనతాభావాల్ని పైకి పెట్టకపోవడంతో తన గమ్యస్థానాన్ని చేరుకుంటుంది.

'శివమాలయ రత్న' కథలో రామో నందలగ్న మనస్తత్వం ఇన్ ఫీరియారిటీ కాండ్లెక్కు భావాల సమైక్యం. ఈతని అంతగంగంగా జరిగే కిక్కులాన్ని ఉన్నది ఉన్నట్లు మనము అంచుతాడు రచయిత.

"నరసమ్మకు మో అన్నయ్య దురదృష్టం గుడిలోకి రావోతుంటే చావబాడి తాడు". రచన అనే ఈవాక్యాన్ని రచయిత అనేకసార్లు 'నరసమ్మ పోతాయి' కథలో చెప్పిస్తూ రచన అన్న కథకు మనస్తత్వాన్ని వ్యక్తం చేస్తాడు. ఈ కథలో రచన, మోనకిక సంఘర్షణను చక్కగా చిత్రికరించారు.

ఒక విధవకాలి మనస్తత్వచిత్రణ ప్రధాన ఇతివృత్తంగా వ్రాయబడిన కథ 'దీపావళి'. ఈ కథలో విధవ అడవడుడు మహిళలని, ఆమెలో చెలరేగిన సంఘర్షణను ఎంతో చక్కగా చిత్రికరించారు.

'అశుభింతుడు' కథలో అపురూపపు సౌందర్యవతి అయిన సిరిమా తారకు, విచ్చమెత్తుకొని బ్రతికే విచ్చకత్తకు మధ్య ఉన్న తేడాల్ని వాళ్ళ ముక్కు త్రుళ్ళుల్ని ఉపసాధిం.

'కన్నీ' కథలో కన్నీను కొండకథకు నంతులు తమ పనుక్కు ఆకలిని తీర్చుకోవడం కోసం తమ ప్రక్కలపైకే రమ్మం

టారు. కన్నీ నిరాకరిస్తుంది. ముప్పిరకప్పు కనుపు గడవక రిప్పిమడుగుకొంటూనే కాని మానాభిమానాల్ని అమ్ముకోవని యువాపు చేతాడానికి కన్నీ ముగ్ధత్వం చక్కని తార్కాణం. ఈ కథలో కన్నీ అనేకవసన రచయిత చిత్రించిన తీరు అత్యంత ప్రశంసనీయమైనది.

కలలుకూడా మనోవిశ్లేషణకు సంబంధించినవి. ఈ కలల్ని మనోవైజ్ఞానిక శాస్త్రవేత్త ఆడ్రర్ రెండు రకాలుగా విభజించారు. 1. విహింకలలు, సఫిరింగ్ డ్రీమ్స్; 2. విశేత కలలు, కాంరింగ్ డ్రీమ్స్.

'మూర్ఖమత', 'సోమమత' కథల్లో తన తీవ్రప్రపంచాన్ని సృష్టించుకున్నాడు రచయిత. ఈ రెండు కథల్లోనూ ప్రధానపాత్ర రచయితే. ఈ తీవ్రగానా అన్నింటి వెనకా కాపిరాజుగారిలోని అతీంద్రుని ఆలంబితుడైన భావాలు కనిపిస్తాయి.

'కొండపైకి కోట' కొండక్రింద తోట' కథలో కనిపించేవారి కోసే తీవ్ర స్త్రీగా భావించి 'అక్కా' అని సంభోధిస్తూ మోటలాడుతాడు. వరసింహాచారి మనస్తత్వంకూడా కలలకు సంబంధించింది.

'అచ్చిమి' కథలో కచ్చలయ్య పొలాన్ని అండమైత మూర్తిగా భావించి ఆ పొలానికి అచ్చిమి అని పేరు పెట్టడం, పెద్దదయిం వని, వయస్సు వచ్చిందని, పెళ్ళిచేయాలని మధనపడతాడు. పొలం అచ్చిమితో పచ్చలయ్య సోమన్నలు మోటలాడడం, వీరితో పొలం అచ్చిమి మోటలాడడం. ఇలా ఈ కల అన్ని చరణాల్లో కచ్చలయ్యకుం భావాల్ని అంది ఆర్పి ఆకయాల్ని తెలుపుతున్నాయి. అందుచేత పచ్చలయ్య మనస్తత్వం కలలకు సంబంధించిందిగా గ్రహించకముచ్చ.

వకగీతి

—శ్రీ పోలీపెద్ది రాధాకృష్ణమూర్తి, ఎం.ఎ., ఎం.ఫిల్.

విభవసంవత్సరారంభవేళ యందు మంచి శౌమ్యం గుఱురల మోటునుండి యీ జనానికి సంతోక మిచ్చు రీతి కోకి లొక్కటి కమ్మగాఁ గూయసాగె.

తమ్ముడా! యుగాది ప్రపాదమ్ము వోలె నాడె నీటివికమా కప్పమునుయమ్ము; ధియను తెండక భరియించవలయునోయి! యనుచు గొంతెత్తిపాడె నుగాది పికమా.

ఎగురుచున్నావు గాలిలో భగమువోలె, బలములో నీరుచున్నావు యుచువోలె, మట్టిపై మోవపునివోలె మనగలేకకే యనుచు గొంతెత్తిపాడె నుగాది పికమా.

శాస్త్రవేత్తల విజ్ఞాన జలధినుండి యెగని గార్వెట నవ్యాయుధాన్నికల లవరించుట కాంఛనీయమ్ము కరము అనుచు గొంతెత్తిపాడె నుగాది పికమా.

జాతీ పల మత వైరాలు సమసిపోయి యెల్లలోకమ్ము లొక్కయిల్లె యటంచు బంధుభావమ్ముతో బ్రజ బ్రతుకవలయు ననుచు గొంతెత్తిపాడె నుగాది పికమా.

కడచిపోయిన వెన్నెయ్యెగాదు లిటులె అపించుచు నుండె పికాళి మోత్తు దేక కల్యాణ దివ్యసందేక పూర్ణ మధురగానము కిరము తన్మయకమాల.

మూర్ఖమత, సోమమత, తెలబా, కొండపైకి కోట కొండక్రింద తోటను, అచ్చిమి మొదలగు కథలన్ని కాంకరింగ్ డ్రీమ్స్కి సంబంధించినవి.

అతీంద్రుని తీవ్ర భావాలు కలలలో బాగా మనకు కనబడతాయి. కలలవల్లే చలనాన్ని చేతనలోని భావాలు అతీంద్రునిలో భావాలని మధ్య జరిగే సంఘర్షణకు రచయిత ఆవిష్కరించడానికి ప్రయత్నిస్తాడు.

ఈ విధంగా కాపిరాజుగారు తన సాహిత్యంలో మనకు మనస్తత్వాన్ని విశ్లేషించి చూపుతారు.

ఆధార గ్రంథాలు-వ్యాసాలు
1. తెలుగు నవల సాహిత్యంలో మనోవిశ్లేషణ - కోడూరి శ్రీరామమూర్తి.
2. తెలుగు నవల - మనోవిశ్లేషణ - డి. సిద్ధేశ్వరి.

8 మనోవిశ్లేషణ - స్వరూప స్వభావాలు - ఛార్లెస్, 1946.

4. మనోవిశ్లేషణ సిగ్మండ్ ఫ్రాయిడ్ - మధుకూడలరెడ్డి, తెలుగు తెలుమాపిక వైజ్ఞానికపత్రిక, ఏప్రిల్-జూన్, 1972.

5. తెలుగు నవల : మనోవిశ్లేషణ - తెలుగు నవల నూరు సంవత్సరాలు - డా. అదితిరాం శివం.

6. తెలుగు నవల : మనోవిశ్లేషణ; తెలుగు నవలచిత్రావళి - మొదటి నాగభూషణ శర్మ

7. తెలుగు కథానిక : మనోవిశ్లేషణం; మహతి - వానాటి సాంతురంగారావు.

8. తెలుగు కథ : మనోవిశ్లేషణ - కోడూరి శ్రీరామమూర్తి, ఆంధ్రవిశ్లేషి, ఆదికారం, పెద్దెంబుట ౪. 1983.

సకల ఫలంబులం గంటియు జంగమశీర్షము లెందు బ్రాహ్మణ
ప్రకరము లట్లుగాక పెడబాయట యెల్లు తదీయభాషణో
దకముల సేవకాపళికి దత్తుడమాత్రన జన్మజన్మ బం
ధకత సహగతంబులగు తత్తదనేక మహాభుసంఘముల్.

విను డనయంబు గోవులూ పవిత్రము గోవులు మంగళంబు త
స్యన ఖుర టుక శృంగ పరిభుట్ట దళ ధరణీ కజశ్చటల్
కనుకని నన్వయించుడు బురభుగ్గుల మూర్ధజటాబవీ నట
ద్వన పథ సింధుబాల్లహరి గర్వభారాభటి బావనోన్నతిన్.

— శ్రీనాథుడు

సమూహాచన 8,4,5,6,7,8,9,10వార్షిక సంపుటముల వెల వరుసగా 20, 20,12,15,15,15,20 రూ. లు
ఎం. ఓ. చేసినవారికి ఖర్చులు మేమే ఖరించి రిజిస్టర్లు పోస్టులో పంపగలము. వి. పి. పద్ధతి లేదు.

- సంపాదకుడు.

అడసు :—

సంపాదకుడు : విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి

పిల్లైదు తెలుగు లెక్కరచు, వి. పి. కె. కాలేజీ,

6-4-24, ఇన్నీసుపేట (త్యాగరాజనగర్),

రాజమండ్రి-1.

